

АНАЛИЗА РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ТЕМЕРИН ЗА ПЕРИОД 2022–2030. ГОДИНЕ

1. Пољопривредно и шумско земљиште

Општина Темерин располаже високим уделом пољопривредног земљишта на ком је могуће организовати све видове пољопривредне производње. Пољопривредно земљиште на територији три катастарске општине заузима 16.847 ха, што представља 99,1% укупне територије општине. При томе, коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ) чини 86% расположивих пољопривредних површина (Табела 1).

Табела 1. Расположено земљиште пољопривредних газдинстава

ЈЛС	Пољоп. газдинства са земљиштем (број)	Расположиво земљиште пољопривредних газдинстава (РЗПГ)								
		Укупно, ха	Коришћено пољ. земљиште		Некоришћено пољ. земљ.		Шумско		Остало	
			ха	% РЗПГ	ха	% РЗПГ	ха	% РЗПГ	ха	% РЗПГ
Општина Темерин	1.367	16.847	14.480	86,0	609	3,6	103	0,6	1.656	9,8

Извор: Анкета о структури пољопривредних газдинстава, РЗС, 2018.

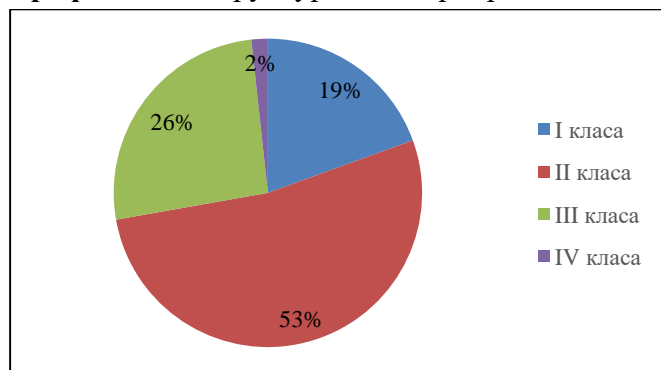
Са друге стране, шумско земљиште се простире на 103 ха и покрива 0,6 % површине општине. Постојећа шумовитост је недовољна не само са аспекта заштите здравља становништва и животне средине, већ и са аспекта ерозије земљишта, које је у значајној мери изложено утицајима ветра.

1.1 Квалитет, обим и структура коришћеног пољопривредног земљишта

На подручју општине Темерин најзаступљенији тип земљишта је чернозем са варијететима, као што су чернозем карбонатни, чернозем са знацима ранијег забаривања, чернозем са знацима оглејавања и чернозем солончакасти. Од осталих врста земљишта констатовани су: солончак, ритска црница карбонатна и бескарбонатна местимично заслањена и ливадска црница карбонатна.

Структура пољопривредног земљишта по катастарским класама дата је помоћу графичког приказа (Графикон 1), а подаци указују да земљиште друге катастарске класе квалитета чини преко 50% укупних површина.

Графикон 1. Структура пољопривредног земљишта по класама и културама (%)

Извор: Годишњи програм заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта општине Темерин за 2020. годину.

Према подацима *Анкете о структури пољопривредних газдинстава* из 2018. године, коришћено пољопривредно земљиште на подручју општине Темерин покрива 14.480 ха, што чини 4,3% КПЗ Јужнобачке области. У структури коришћења најзаступљеније су површине под ораницама и баштама (96,6%), док ливаде и пашњаци чине свега 2,1% КПЗ.

У односу на 2012. годину, укупне површине КПЗ незнатно су смањене (0,7%). Међутим, код појединих категорија коришћеног земљишта уочавају се различите тенденције. Наиме, док су површине под окућницом смањене за 55,1%, под ливадама и пашњацима за 10,7%, површине под засадима воћа (67,0%) и винове лозе (58,3%) су значајно повећане (Табела 2).

Табела 2. Структура коришћеног пољопривредног земљишта у 2012. и 2018. години

Године	Број ПГ	Коришћено пољопривредно земљиште, ха					
		Укупно	Окућница	Оранице и баште	Воћњаци	Виноград и	Ливаде и пашњаци
2018.	1.367	14.480	22	13.984	146	21	305
2012.	1.716	14.585,4	49,03	14.091,38	87,41	13,27	341,49
2018/2012. (%)	- 20,3	- 0,7	- 55,1	- 0,8	+ 67,0	+ 58,3	-10,7

Извор: *Попис пољопривреде, РЗС, 2012. и Анкета о структури пољопривредних газдинстава, РЗС, 2018.*

У односу на организационо правне форме пољопривредних газдинстава (ПГ) (Табела 3.), структура КПЗ у општини Темерин је следећа:

- породична пољопривредна газдинства (ППГ) власници су 10.316 ха или 71,2% земљишта;
- правна лица (ПЛ) и предузетници користе 4.163 ха земљишта или 28,8% коришћеног пољопривредног земљишта.

Укупан број пољопривредних газдинстава у референтном периоду 2012–2018. године смањен је за 20,3%, али је дошло до благог повећања просечне величине поседа код обе организационо правне форме пољопривредних газдинстава (Табела 3).

Табела 3. Коришћено пољопривредно земљиште према организационо правним формама

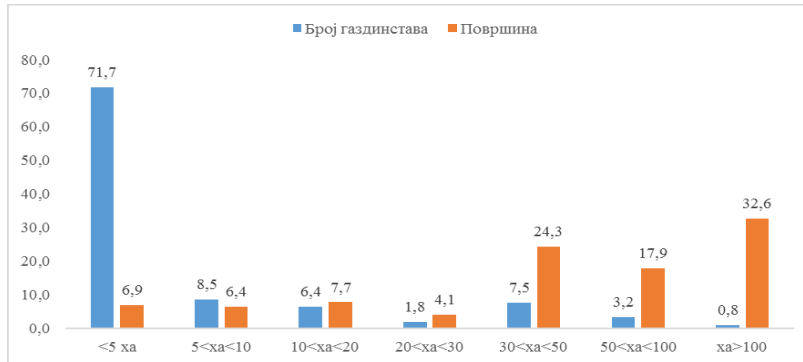
Организационо правна форма газдинстава	2018.			2012.		
	ПГ, број	КПЗ, ха	Просечна површина КПЗ, ха	ПГ, број	КПЗ, ха	Просечна површина КПЗ, ха
Породична пољопривредна газдинства	1.349	10.316	7,6	1.698	10.638,77	6,3
Правна лица и предузетници	18	4.163	231,3	18	3.946,64	219,3
Укупно	1.367	14.480	10,6	1.716	14.585,41	8,5

Извор: *Попис пољопривреде, РЗС, 2012. и Анкета о структури пољопривредних газдинстава, РЗС, 2018.*

Просечна величина КПЗ по пољопривредном газдинству у општини Темерин износи 10,6 ха, што је мање у односу на регион Војводине (12,4 ха) и Јужнобачку област (12,8 ха). Уз мању просечну величину поседа, неповољна је и структура газдинстава према величини КПЗ (Графикон 2). Наиме, преко 70% пољопривредних газдинстава има

просечну величину поседа мању од 5 ха, а ова газдинства управљају са свега 6,9% укупних површина КПЗ на територији општине. Са друге стране, свега 0,8% газдинстава располаже поседима величине преко 100 ха, али овај мали број газдинстава управља са трећином укупног КПЗ у Темерину (Графикон 2).

Графикон 2. Структура газдинстава према величини КПЗ (%)

Извор: Анкета о структури пољопривредних газдинстава, РЗС.2018.

1.2 Комасација

Комасација у општини Темерин урађена је на територији две катастарске општине. Укупно је у катастарским општинама Бачки Јарак и Темерин комасирано 9.833 ха 85 ари и 65 м² (67,8% КПЗ). На територији катастарских општина Сириг и Камендин није извршена комасација и не планира се у будућем периоду, због недостатка финансијских средстава.

Уређење пољопривредног земљишта на подручју општине, превасходно се односи на одржавање канала за одводњавање пољопривредног земљишта, уређење атарских путева, док се у оквиру мера *заштите* пољопривредног земљишта финансира опремање противградне и пољочуварске службе (Годишњи програм заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта општине Темерин за 2020. годину). Планирани пројекти се финансирају средствима Покрајинског секретаријата за пољопривреду, водопривреду и шумарство и општине Темерин.

1.3 Пољопривредно земљиште у државној својини

На подручју општине Темерин државно пољопривредно земљиште се простире на 1.788,1 ха. Годишњим програмом заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта у државној својини за 2020. годину, планирано је давање на коришћење без плаћања накнаде 116,3255 ха, по праву пречег закупа – сточарство 177,2107 ха и 611,9 ха са накнадом. По овом основу добијају се значајна средства која се улажу у заштиту и одржавање пољопривредног земљишта. Последњих година, поступак реституције је значајно смањио површине државног пољопривредног земљишта које се налази на територији општине Темерин (Табела 4). Само у периоду 2017–2020. године површине државног пољопривредног земљишта мање су за 33%, а средства која јединица локалне самоуправе приходује по овом основу за 83% (Годишњи програм заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта општине Темерин за 2017. и 2020. годину). Због недостатка средстава, даљи поступак комасације је обустављен, а не планира се ни извођење нових капиталних пројеката који се односе на уређење пољопривредног земљишта.

Табела 4. Пољопривредно земљиште у државној својини на простору општине Темерин

Катарстарска општина	Укупно пољопривредно земљиште у државној својини (ха)		
	2020.	2017.	2020/2017(%)
Бачки Јарак	133,4229	317,1587	-57,9
Камендин	0,0000	0,0000	0,0
Сириг	1.046.6656	1.072,4698	-2,4
Темерин	607,9935	1.291,8399	-52,9
Укупно:	1.788,0820	2.681,4684	-33,3

Извор: Годишњи програм заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта општине Темерин за 2017. и 2020. годину.

1.4 Наводњавање на подручју општине Темерин

Наводњавање је неопходна мера у процесу пољопривредне производње, јер само уз његову примену могу се остварити високи, сигурни и економски оправдани приноси. Стање наводњавања на подручју општине Темерин је приказано на основу података званичне статистике Републичког завода за статистику (*Попис пољопривреде 2011/12*, Књига I), што се може видети у табелама од 1 до 4. Према овим подацима наводњава се укупно 1.573 ха, на земљишту 83 пољопривредних газдинстава. Од тога наводњава се 1.526 ха ораница на земљишту 52 пољопривредна газдинства, 44 ха воћњака, на земљишту 33 пољопривредна газдинства, виногради, ливаде и пашњаци се ненаводњавају, док се наводњава 3 ха осталих сталних засада на земљишту 2 пољопривредна газдинства. Начини наводњавања који се примењују су површински са 29,1%, орошаваће са 26,8% и кап по кап са 44,1% (Табела 5).

Табела 5. Начини наводњавања на подручју општине Темерин

Регион/Област	Начин наводњавања (%)		
	Површински	Орошавањем	Кап по кап
Република Србија	60,6	12,2	27,2
Регион Војводине	38,7	25,0	36,2
Јужнобачка област	37,7	33,1	29,2
Општина Темерин	29,1	26,8	44,1

Извор: *Попис пољопривреде*, 2011/12, Књига I.

Главни извори воде за наводњавање су подземне воде на газдинству (53,7%), површинске воде на газдинству (11,7%), површинске воде ван газдинства (33,5%), вода из водовода (0,4%) и остал и извори (0,7), (Табела 6).

Дакле, у највећем проценту се наводњава поврће, а затим шећерна репа. У мањем проценту наводњавају се и друге културе. Вода за наводњавање се обезбеђује из два извора: река Јегричка¹ и артешки бунари на поседима пољопривредника. **Недостатак система за наводњавање је кључни проблем за унапређење воћарско-виноградарске производње на подручју општине.** Произвођачи истичу да је наводњавање ратарских

¹ Река Јегричка има 3 црпне станице са којих воду користе пољопривредна предузећа, а путем пумпи и агрегата за наводњавање и пољопривредници користе овај извор воде за наводњавање.

усева присутно у веома малом проценту, а од ратарских култура које се наводњавају преовладавају кукуруз, шећерна репа, соја.

Табела 6. Главни извори воде за наводњавање на подручју општине Темерин

Регион/ Област	Главни извори воде за наводњавање (%)				
	Подземне воде на газдинству	Површинске воде на газдинству	Површинске воде ван газдинства	Вода из водовода	Остали извори
Република Србија	51,6	6,7	31,0	6,5	4,2
Регион Војводине	44,9	5,2	40,2	5,1	4,6
Јужнобачка област	56,2	5,7	30,9	3,5	3,6
Општина Темерин	53,7	11,7	33,5	0,4	0,7

Извор: *Попис пољопривреде, 2011/12*, Књига I.

1.5. Шуме и шумско земљиште

Темерин као типична општина Војводине има оскудан шумски фонд. Шуме су углавном у приватном власништву. Према званичној статистици један проценат укупне (16.961,76 ха) територије општине Темерин је био под шумама. Према новијим истраживањима од укупне површине територије ове општине 41,63 ха је под шумом што је 0,25%. Овај податак је управо мотив да се локална самоуправа активније бави пошумљавањем посебно ветрозаштитним појасевима. У предстојећем временском периоду планира се повећање под шумским земљиштем, рекултивацијом сметлишта код Бачкој Јарка. Према Просторном плану општине шумарство је узето у обзир као ресурс који треба обновити и унапредити уз континуирано газдовање овим привредним производним потенцијалом. Повећање шумских површина има за циљ да се повећа дрвна маса, која ће плански и наменски бити коришћена у дрвној индустрији и за енергетске потребе. Општина Темерин је војвођанска општина у којој је због пољопривредне експлоатације чернозема, као доминантног типа земљишта, дошло до потискивања површина под шумама. Услед недостатка шуме, као заштите од ветра, еолска ерозија је довела до девастације и одношења површинских слојева земљишта и огољавања овог тла. Предвиђене су конкретне мере Пројектом подизања шумских пољозаштитних појасева на подручју општине Темерин, при чему су катастарске општине Бачки Јарак, Темерин и Сириг узете у обзир. Према Плану за пошумљавање површине под шумом са 0,25% би требало повећати на 0,28 % укупне површине општине, што је и даље много мање од онога што је потребно да би се квалитет животне средине побољшао. Предвиђеним Пројектом се повећавају површине ван шумског зеленила са акцентом на пољо заштитне појасеве који имају за циљ ублажавања негативног дејства еолске ерозије и климатских фактора. Према усвојеним стандардима у овој области за потребе ових појасева не сме се искористити више од 2–2,5% укупног пољопривредног земљишта. Ови заштитини зелени појасеви се формирају дуж канала, асфалтних и пољских путева. Ове мање зелене површине у перспективи треба да се проширују и повезују у мрежу засада ових ветро заштитних појасева, чиме ће се и површине шумског земљишта повећати и ублажавати ударе ветра и спречавати исушивање и ерозију тла. Ветрозаштитни појасеви структурално могу бити: непродувни појасеви, ажурни и продувни (пропустљиви) појасеви. Непродувни

појсеви се састоје од дендрофлоре и чине га стабла, круне и грмље дуж целог појаса. Иза појаса је затишје и нема ветра. Ови појасеви се користе за заштиту саобраћајница.

У Темерину постоји велики парк који се зове „Стари парк” који је под заштитом Завода за заштиту природе и има историјски и културолошки значај. Овај парк је заједно са каштелом поред њега био власништво грофа Сечењија, простире се на површини од 3 ха 77 а 72 м² при том заузима три катастарске парцеле. С обзиром да овај парк није одржаван, ради се на његовој санацији. Одобрена су средства од Покрајинског секретаријата за грађевину и заштиту животне средине, за пројектно-техничку документацију за санацију овог парка. Овај пројекат подразумева комплетну реконструкцију од зелених површина, до стаза, расвете, уређења обале језера до канти за смеће.

Подизање нивоа свести грађана је један од битних момената да би се спречила досадашња сеча шума без надзора и неплански. Свакако, треба бити доследан и истрајан на усвојеним концепцијама и принципима одрживог развоја шумарства.

2. Примарна пољопривредна производња

2.1. Ратарска производња

На основу података *Пописа пољопривреде* из 2012. године и *Анкете о структури пољопривредних газдинстава* из 2018. године, дат је преглед о структури ПГ према категоријама земљишта значајних за ратарску производњу (Табела 7). На територији општине Темерин у 2018. години забележено је смањење броја пољопривредних газдинстава; коришћеног пољопривредног земљишта свих категорија земљишта у односу за на 2012. годину. Исти тренд је забележен код готово свих категорија на осталим нивоима посматрања. Изузетак је повећање површина под ораницама и баштама на нивоу Републике Србије за 2,32% и КПЗ за 1,12%.

Табела 7. Газдинства према величини коришћеног пољопривредног земљишта

Регион Област Град – Општина	Година	ПГ**	КПЗ*	Окућница		Оранице и баште		Ливаде и пашњаци	
				ПГ	ха	ПГ	ха	ПГ	ха
Република Србија	2012.	631 552	3.437.423	331 145	23 727	519 446	2.513 154	266 813	713.242
	2018.	564 541	3.475.894	356 360	22 126	491 125	2.571 580	246 774	676.724
Регион Војводине	2012.	147 624	1.608.896	84.69 3	5.747	118 052	1.466.176	4.335	114.638
	2018.	127 070	1.574.366	61.60 1	3.497	112 876	1.433.130	2.705	112.742
Јужнобачка област	2012.	31.867	286.793	17.30 8	953	24.322	274.012	622	7.953
	2018.	25.276	273.729	11.95 7	560	22.465	262.394	469	6.086
Општина Темерин	2012.	1.716	14.585	1.057	49	1.373	14.091	72	341
	2018.	1.367	14.480	806	22	1.007	13.984	26	305

*КПЗ – коришћено пољопривредно земљиште

**ПГ – пољопривредно газдинство

Извор: *Општине и региони у Републици Србији, 2020.* (Општи подаци о пољопривредним газдинствима – *Анкета о структури пољопривредних газдинстава, 2018.*)

<https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G202013047.pdf>

Попис пољопривреде, 2012, Пољопривреда у Републици Србији.

Према подацима *Анкете о структури пољопривредних газдинстава* у току 2018. године, забележене су површине следећих категорија на територији општине Темерин (Табела 8). На подручју општине Темерин забележено је 1.367 пољопривредних газдинствана, на којима се обрађује 14.480 ха земљишта. Удео КПЗ Темерина у Јужнобачком округу чини 5,29%, док је на нивоу АП Војводине знатно мали и износи 0,92%. У односу на КПЗ Републике Србије, тај удео је још мањи и износи 0,42%. Најзаступљеније категорије земљишта на територији општине Темерин су оранице и баште (13.984 ха), ливаде и пашњаци (305 ха) и окућнице (22 ха). Према *Анкети о структури пољопривреди*, забележено је присуство површина под сталним засадима: воћњаци (146 ха) и виногради (21 ха). Тако је удео у укупно коришћеном пољопривредном земљишту: 96,57% оранице и баште, 2,11% ливаде и пашњаци, 1,01% воћњаци, 0,16% окућнице и 0,15% под виноградима.

У односу на 2012. годину, број пољопривредних газдинстава у 2018. години се смањило за 20,34%, док је 0,72% коришћеног пољопривредног земљишта мање у употреби. Површина за производњу на окућницама су за 55,1% смањене, оранице и баште се простиру на 0,76% мање површина, док су ливаде и пашњаци увећани за 10,29%. На основу добијених резултата, на нивоу Републике Србије, у 2018. години забележено је повећање укупних површина под ораницама и баштама – 2,32%. Жита се гаје на највећој површини (1.702.829 ха – 2018), али је та површина мања за 0,75% у односу на 2012. годину. Површине под махунаркама се узгајају на 37,25% више површина у односу на 2012. годину (7.834 ха). Исти тренд прати и производњу кромпира, која се простира на 27.701 ха, што је за 10,22% више у односу на 2012. годину. Површине под шећерном репом бележе смањење површина за 35% (44.898 ха у 2018. години). Индустијско биље се гаји на 493.570 ха, (2018), што је за 28,57% више од 2012. године. Површине под крмним биљем су мање у 2018. години у односу на 2012. годину за 35,31% и износе 230.323 ха.

На нивоу региона Војводине, површине на којима се обавља производња жита се смањила у односу на 2012. годину за 9,92% и износи 879.312 ха. Површине под махунаркама бележе пораст за 36,88%, под индустријским биљем за 22,83%. забележене површине под кромпиром за 2,81%, док површине под крмним биљем бележе пораст од 9,42% у односу на 2012. годину. Насупрот њима, површине под шећерном репом у 2018. години бележе смањење површина за 33,43% у односу на 2012. годину. Површине под ораницама и баштама на нивоу Јужнобачке области прати тренд као и на осталим нивоима посматрања. Забележено је значајно смањење под махунаркама у 2018. години, за чак 69,70% у односу на 2012. годину. Смањење површина бележиле су и остале категорије, изузев површина под индустријским биљем, где је забележен раст у 2018. години – 4,16% површина више него у 2012. години.

Укупне површине под ораницама и баштама у општини Темерин у 2018. години бележе смањење од 0,76% у односу на 2012. годину. Жита се гаје на 8.334 ха обрадивих површина и оне бележе повећање од 26,27 % у односу на 2012. годину. Производња махунарки у 2018. години простира се на 12 ха, што је дупло више од површине забележене у 2012. години. Површине под осталим групама биља су смањене у свим групама: површине под кромпиром смањене за 45,16% (17 ха); под шећерном репом смањене за 51,4% (940 ха), под индустријским биљем за 9,8% (4 392 ха) и крмним биљем 87,85% (74 ха).

У сетвеној структури ораница и башти најзаступљенија је производња жита (59,6%), индустријског биље (31,41%) и шећерне репе (6,72%). Крмно биље је заступљено са 0,53%, кромпир са 0,12%, а махунарке се распростиру на 0,09% ораничних површина.

У структури индустријског биља на територији општине Темерин, највеће површине засејане су сојом – 3 877 ха, што чини 88,27% укупно засејаних површина у 2018. години. После соје, на највише површина засејана је уљана репица – 308 ха (7,01%) и сунцокрет – 206 ха (4,69%). Остале групе индустријског биља нису нашле своје место у сетвеној структури. У односу на 2012. годину, укупне површине су смањене за 9,8%, смањене су и површине под сојом за 19,11%. Сунцокрет се гаји на 171,1% више површина, док производња уљане репице у 2012. није забележена, а у 2018. износи 308 ха.

2.2. Производња поврћа, воћа и грозђа

На подручју општине Темерин у сектору воћарства доминантно је заступљена производња јабуке и кајсије, а следе површине под малином, шљивом, крушком и лешником. Производња се одвија на плантажним и на екстензивним воћњацима, с тим да доминирају плантажни воћњаци.

Воћарско-виноградарска производња није организована кроз задруге, односно удружења, већ је организована на индивидуалном нивоу кроз газдинства. Од укупног броја газдинстава на подручју општине Темерин (1.354), 16,1%, односно 218 газдинстава бави се производњом воћа, док се производња грозђа одвија на 48 газдинстава.

Посматрано са становишта економске величине газдинства на којима се одвија производња воћа најзаступљенија су газдинства која се сврставају у категорију вредности од 4 до 8 хиљада евра. На територији општине забележено је 75 газдинстава која припадају овој категорији економске величине, што чини 34,4% укупног броја газдинстава које се баве производњом воћа. Следе газдинства која се сврставају у категорију вредности до 2 хиљаде евра, односно категорију од 2 до 4 хиљаде евра, а која броје 60, односно 49 газдинстава и имају учешће од 27,5, односно 22,5% у укупном броју газдинстава у систему воћарске производње општине Темерин. Следе газдинства економске величине од 8 до 15 хиљада евра са учешћем од 14,2% у укупном броју газдинстава која производе воће, док су остале категорије економске величине газдинстава заступљене у малом броју.

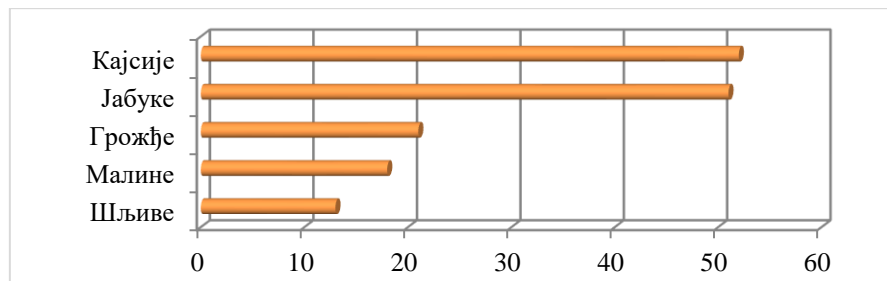
Најзаступљенија категорија економске величине газдинстава која производе грозђе су газдинства која се сврставају у категорију вредности од 4 до 8 хиљада евра (46 газдинстава), на којима се производња одвија на укупно 14 ха, а доминантно су заступљене сорте за црвена, односно розе вина. Следе газдинства у категорији вредности од 8 до 15 хиљада евра (2 газдинства). Виноградарска производња на овим газдинствима одвија се на укупно 7 ха, од којих се на 3 ха производе стоне сорте за конзумирање у свежем, односно прерађеном стању, док се на по 2 ха производи грозђе за црвена, односно розе и бела вина.

Од укупне површине коришћеног пољопривредног земљишта на територији општине Темерин (14.480 ха) производња воћа одвија се на 146 ха. Највеће учешће у производњи има кајсија која се гаји на укупно 52 ха, а одмах затим следи јабука чија се производња одвија на 51 ха, што чини 35,6%, односно 34,9% укупних површина под воћем на подручју општине.

Према величини површина под воћем следи малина која се производи на 18 ха, односно 12,3% површина, а затим и шљива и крушка чија се производња одвија на 13 ха, односно 11 ха, што чини 8,9%, односно 7,5% површина. Производња лешника одвија се на свега 1 ха, што чини 0,7% укупних површина под воћем на територији општине Темерин.

На територији општине производња грожђа одвија се на 21 ха. У производној структури доминантно учешће имају сорте за производњу црвеног, односно розе вина. Производња ових сорти грожђа одвија се на 15 ха, док се сорте за производњу белог вина гаје на 2 ха (Графикон 3).

Графикон 3. Површине под воћем и грожђем на територији општине Темерин

Извор: Републички завод за статистику, Београд.

Најзначајнијег произвођача представља винарија *Виндуло*, чија се производња и прерада грожђа одвија на имању од 7 ха. Према површинама на којима се гаје заступљене су следеће сорте: Шардоне (Chardonnay) 2.2 ха, Панонија (Panonnia) – 0.96, Италијански ризлинг 0.96 ха, Каберне Совињон (Cabernet Sauvignon) 0.37 ха, Каберне Франц (Cabernet Franc) 0.37 ха, Франковка – 0.37 ха, Космополита – 0.31 ха, као и сорте Фрајла, Морава, Мерлот, Бачка и Петра, које се гаје на нешто мањим површинама. Поред наведене, регистроване винарије које имају винограде на територији општине Темерин су следеће: Крафт винарија *Кабач*, *Нађ Бела* ПГ, *Јурић* винарија ПГ и Владимир Дробац ПГ. Територија општине Темерин према конфигурацији представља равничарски терен што имплицира да постоји опасност од раних пролећних мразева, па се препоручује производња лешника, ораха, јабуке, вишње и других врста воћа које су више отпорне на флукуације температура, које су могуће на овом подручју. У производњи поврћа на подручју општине Темерин заступљена је производња паприке, парадајза, кромпира, пасуља, грашка за зелено зрно, бораније, кукуруза шећерца, црног лука, белог лука, краставца, купуса и кеља, карфиола, тиквица, спанаћа и зелене салате.

Повртарска производња на подручју општине Темерин одвија се на укупно 136 ха. Од укупног броја газдинстава на подручју општине, 15,1 %, односно 205 газдинстава бави се производњом поврћа. Према критеријуму економске величине газдинства на којима се одвија повртарска производња најзаступљенија су газдинства која се сврставају у категорију вредности до 2 хиљаде евра. На територији општине Темерин забележено је 86 газдинстава која припадају овој категорији економске величине, што чини 41.9% укупног броја газдинстава које се баве повртарством.

Следе газдинства која се сврставају у категорију вредности 2 до 4 хиљаде евра, а која броје 54, односно 37 газдинстава и имају учешће од 26,3, односно 18,0% од укупног броја газдинстава, на којима се одвија повртарска производња у општини. Затим, следе газдинства која су према економској величини сврстана у категорију вредности од 8 до 15 хиљада евра, са учешћем од 10,7%, док је у категоријама вредности од 15 до 25 хиљада и 25 до 50 хиљада евра забележено 3 газдинства. Значајно је навести да је у производњи поврћа на територији општине Темерин забележено једно газдинство, које према економској величини припада категорији вредности већој од 3 милиона евра. У оквиру овог газдинства одвија се производња поврћа на отвореном пољу које је намењено за индустријску прераду. Посматрано са становишта структуре према типу производње, доминантно је заступљена производња на отвореном пољу која је намењена за индустријску прераду, а која се одвија на 100 ха. Значајно је

навести да се целокупна производња одвија у оквиру једног пољопривредног газдинства. Следи производња на отвореном пољу која је намењена за потрошњу у свежем стању, одвија се на 21 ха, а у овом типу производње учествује 53 газдинства. Производња поврћа у стакленицима и пластеницима одвија се на 15 ха и представља тип производње са највећом дисперзијом, односно у производњи поврћа у овим условима укључено је 166 газдинстава на територији општине Темерин (Графикон 4).

Графикон 4. Структура површина под поврћем на територији општине Темерин према типу производње

Извор: Републички завод за статистику, Београд.

На територији општине функционише удружење „Темерински повртар” које има 13 чланова. Производе паприку, парадајз, краставац, тиквице, купус, карфиол, црни лук. Производња поврћа одвија се на површини од 5 ха, с тим да се пластеничка производња одвија на 1,5 ха. Значајно је навести да ово удружење у власништву има хладњачу капацитета 60 тона. Поред наведеног, функционише и повртарска задруга „Екоадут”. На отвореном пољу и у пластеницима производе парадајз, паприку, краставац, купус, зелену салату, спанаћ. Задруга поседује капацитете за чување поврћа, као и линију за паковање поврћа. Повртарска производња у општини Темерин треба да се развија због повољних агроеколошких услова који карактеришу ово подручје, али и због непосредне близине Новог Сада и релативне близине Београда и потенцијала за пласман великог дела производње на тржиштима ових градова. Производња поврћа мора да буде високо интензивна да би ценовно била конкурентна поврћу које се увози из земаља са изузетно повољном климом за повртарску производњу (Македонија, Турска, Албанија).

Значајно за развој повртарске производње је и повећање површина под заштићеним простором (стакленици и пластеници), што би омогућило континуирано снабдевање циљних тржишта различитим врстама поврћа.

2.3. Производња ароматичног, лековитог и зачинског биља

У погледу производње ароматичног, лековитог и зачинског биља у Темерину постоје мали приватни предузетници који се баве овом производњом. Ове активности се спроводе од пре пар година уназад. Користе се бесповратна средства на државном нивоу и субвенције Покрајинског секретаријата за пољопривреду, водопривреду и шумарство. Производња ароматичних, лековитих и зачинских биљака се обавља у пластеницима. На овим газдинствима се гаје босиљак, лаванда, нана, мајчина душица, оригано, влашац, чубар, невен, рузмарин, матичњак, чили паприка, мирођија, грчки босиљак, рукола, саксијски парадајз. Поред производње биљака, ова газдинства имају

тенденцију производње секундарних производа на бази ових биљака. На овај начин се и приходи свакако повећавају од ове производње, а потражња за овим производима је све већа како на пијацама, супермаркетима тако и у угоститељским објектима.

2.4. Производња цвећа

У центру Темерина код Малог парка организује се Цветна пијаца поводом такмичења *Најлепше уређено двориште*. Овде се окупљају произвођачи цвећа и купци могу да набаве све за уређење вртова, балкона или станова. Темеринска цветна пијаца промовише мале произвођаче цвећа, садница и опреме за хортикултуру. На овој пијаци се може наћи различито сезонско цвеће, саднице и опрема за садњу и башту.

У погледу производње цвећа постоје услови и предузетништво и у тој области се развија. Пример који се истиче је породица Фараго која се већ скоро три деценије бави узгојем цвећа. На површини од 3.000 м² наткривеног простора баве се производњом углавном балконских врста цвећа. Производња цвећа се обавља у савременим објектима на надувавање са кровном и бочном вентилацијом са допунским осветљавањем и са енергетском завесом. Примењују се и хидропонски столови који доприносе чувању земљишта и враћају воду за заливање у систем, иначе се овај начин производње примењује у Европској унији. Цвеће пласирају углавном на новосадском и београдском тржишту.

2.4. Сточарство Темерин

По подацима *Пописа пољопривреде 2012*, на подручју општине Темерин било је 10.312,47 условних грла стоке на 1.137 пољопривредних газдинстава (од чега је 3.500,84 условних грла на 1.127 ППГ, 6.615,53 УГ на газдинству 7 правних лица и 196 УГ код 3 предузетника).

По подацима *Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018*, на 728 ПГ било је 9.374 УГ (од чега је 1.802 условних грла на 722 ППГ, 7.460 УГ на газдинствима 4 правних лица и 112 УГ код 2 предузетника). Анализом наведених података може се видети да је у периоду од 2012. до 2018. године остварено смањење броја условних грла стоке и смањење броја пољопривредних газдинстава на општинском нивоу који се баве сточарском производњом, што је у складу с кретањем броја УГ и ПГ на републичком нивоу.

На основу броја условних грла стоке на 100 ха КПЗ, односно показатеља индекса густине сточног фонда, уочава се да је сточарска производња развијенија на општинском нивоу у односу на просек на републичком нивоу (Табела 8), али није довољно развијена, с обзиром на повољне услове за развој сточарства.

Табела 8. Индекс густине сточног фонда, у 2018. години

Република/ЈЛС	Број условних грла	Број УГ на 100 ха КПЗ
Република Србија	1.933.840	55
Општина Темерин	9.374	64

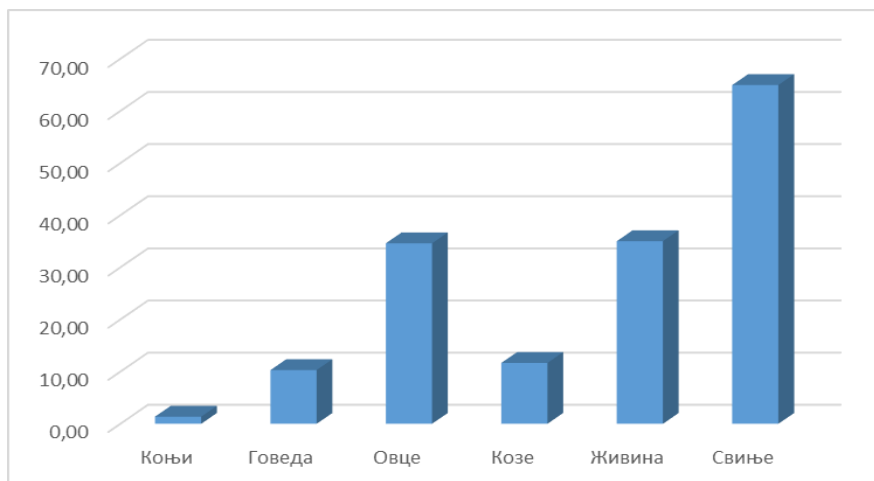
Индекс густине сточног фонда на нивоу ЕУ-28 у 2010. години износио је 78 условних грла/100 ха КПЗ (Eurostat, 2013).

Извор: *Анкета о структури пољопривредних газдинстава*, РЗС, 2018.

Од укупног броја пољопривредних газдинстава на подручју општине сточарском производњом се бави 53,3% газдинстава (*Анкета о структури пољопривредних газдинстава*, 2018).

Свиње се налазе на највећем броју газдинстава, која се баве сточарском производњом (65,0%). Узгојем живине се бави 35% газдинстава, оваца 34,6% газдинстава која се баве сточарством, док знатно мањи број газдинстава узгаја козе (11,7%) и говеда (10,3%) (Графикон 5).

Графикон 5. Структура газдинстава која гаје стоку на подручју општине Темерин (%), у 2018. години

Извор: Анкета о структури пољопривредних газдинстава, РЗС, 2018.

На основу података *Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018*, уочава се да је сточарска производња на подручју општине заснована на производњи правних лица, док се производња на индивидуалним газдинствима у већини случајева користи за задовољавање потреба газдинства.

На подручју Темерина у сектору сточарства послују следећа правна лица:

- ❖ ПД „Камендин” а.д. Сириг – врше тов јунади и тов свиња. Поседује кланицу и прераду меса.
- ❖ „Петефи” д.о.о. Темерин – бави се свињарском производњом.
- ❖ „Mitros Fleischwaren” д.о.о, из Сремске Митровице, врше тов свиња.
- ❖ „Мистрал Комерц”, д.о.о, Темерин – баве се живинарском производњом (производња јаја и одгој младих кока носила).
- ❖ „Бјекић Фарм”, д.о.о, – производња јаја (конзумних) и тов пилића.
- ❖ ПГ фарма „Салаш 220” бави се производњом конзумних јаја.
- ❖ „Вуксановић Агра”, д.о.о, Темерин, – врше тов пилића.

На подручју општине послују и Научни институт за репродукцију и вештачко осемењавање домаћих животиња Темерин и Центар за складиштење и дистрибуцију репродуктивног материјала за вештачко осемењавање животиња (Genostar-S).

У даљој анализи ће бити приказано бројно стање стоке на подручју општине на основу података *Анкете о структури пољопривредних газдинстава (2018)*.

Говедарство. На подручју општине се на 74 пољопривредна газдинства налази 1.259 грла говеда, односно говедарском производњом се бави свега 10,2% газдинстава која се баве сточарском производњом. У укупном броју газдинстава, која се баве говедарством, највеће је учешће газдинстава са 3–9 грла (45,9%) и 1–2 грла (44,6%), док је учешће других газдинстава далеко ниже.

Свињарство. По *Анкети о структури пољопривредних газдинстава (2018)* свињарском производњом се бави 474 пољопривредних газдинстава на којима се налази 17.788

свиња Од укупног броја свиња 16.222 грла је на газдинствима правних лица, док је учешће броја свиња које се држе на индивидуалним газдинствима свега 8,8% од укупног броја на општинском нивоу. У укупном броју газдинстава које се баве овом производњом највеће учешће имају ПГ на којима се налази 1–2 грла (52,5%) и 3–9 грла (40,8%), док је учешће газдинстава са већим бројем грла мање од 7%.

Овчарство. На 252 газдинства на подручју општине се налази 4.832 грла оваца. Овчарском производњом у Темерину се баве искључиво индивидуалани пољопривредни произвођачи и највећи број грла се налази на газдинствима која имају 3–9 грла (63,5%). Значајно је и учешће газдинстава са 20–49 грла (17,1%), 1–2 грла (10,3%) и 100–199 грла (7,9%), док је учешће осталих газдинстава занемарљиво.

Козарство. Козарском производњом се бави 84 газдинства на којима се налази свега 284 грла. Овом производњом се баве искључиво породична пољопривредна газдинства, а највећи број газдинстава има 1–2 грла коза (66,7%).

Живинарство. Живинарском производњом, по подацима *Анкете о структури пољопривредних газдинстава* (2018) у општини се бавило 255 газдинстава, на којима се налазило 291.012 грла живине. Код производње јаја, односно држања кока носиља највећи број грла се узгаја на газдинствима правних лица. Ако се анализира узгој кокошки носиља, највеће је учешће газдинстава која држе 1–49 грла (96,6%). Када се ради о узгоју бројлера, највеће је учешће газдинстава на којима има 50–99 бројлера (53,8%), потом на газдинствима која имају 1–49 грла (37,2%), али су евидентирана и газдинства која имају и више од 5.000 бројлера (4,5%).

2.5. Пчеларство и рибарство

Општина Темерин припада Јужнобачкој области и према *Попису пољопривреде 2012. године* има укупно 30 газдинстава која се баве пчеларством и једно које се бави рибарством (Табела 9). Према броју пчелињих друштава (по *Попису 2012. године*) од 656 хиљада кошница са покретним саћем је 492 хиљаде и 148 хиљада кошница са непокретним саћем. Обрачуном процента општина Темерин учествује са 2,9% пчелињих друштава у укупном броју пчелињих друштава која припадају Јужнобачкој области (22.617).

Табела 9. Преглед стања пчеларства и рибарства по газдинствима у општини Темерин у хиљ.

ЈЛС	Број газдинстава	Укупан број пчелињих друштава	Кошнице са покретним саћем	Кошнице са непокретним саћем	Узгој рибе – пољопривредна газдинства
Јужнобачка област	653	22.617	20.829	1.588	
Општина Темерин	30	656	492	148	1
Насеља					
Бачки Јарак	4	43	43	-	
Сириг	6	132	120	1	
Темерин	20	481	329	147	1

Извор: *Попис пољопривреде*, РЗС, Београд, 2012.

Општини Темерин припадају три насеља у којима су газдинства опредељена на пчеларску производњу. Насеље Темерин има највише газдинстава (20) која се баве пчеларством са укупним бројем пчелињих друштава од 481 хиљаду, од којих је 329 хиљада кошница са покретним саћем и 147 хиљада кошница са непокретним саћем. Ово насеље у укупном броју пчелињих друштава која припадају општини Темерин

учествује са 73,3%. Остала насеља имају мањи број газдинстава која се баве пчеларством. Насеље Сириг има 6 газдинства и учествује са 20,1% и насеље Бачки Јарак, које има свега 4 газдинства, учествује са 6,6% пчелињих друштава у укупном броју кошница на нивоу општине.

Постоје два пчеларска удружења ПУ „Сигети Шандор” и „Еко пчелар” Бачки Јарак. Пчеларска удружења учествују у понуди пешачких туристичких тура у Бачком Јарку и Темерину, где постоји могућност да промовишу свој рад и продају своје производе.

Према подацима са терена у Темерину тренутно има 2.540 ± 150 укупан број пчелињих друштава. То значи да последњих година газдинства проширују своје капацитете у броју пчелињих друштава, што као резултат даје веће учешће за око 4 пута у укупном броју на нивоу Јужнобачке области.

У насељу постоји и једно газдинство које се бави узгојем риба и то је привредно друштво ДТД *Рибарство* слатководне аквакултуре.

У општини Темерин постоје два рибњака „Језеро” у Бачком Јарку и „Бушидо” у Темерину. Оба су направљена још пре 2012. године, на рибњаку „Језеро” и ископано је још једно језеро 2016. године. Постоји, удружење спортских риболоваца „Језеро” основано 1997. године које управља рибњаком „Језеро” у Бачком Јарку. Удружење спортских риболоваца „Језеро” у току године организује неколико такмичења на рибњаку „Језеро” у Бачком Јарку, где осим такмичења измеђују и своја искуства о риболову.

3. Тржишни субјекти у пољопривредној производњи

3.1. Породична пољопривредна газдинства

Породично пољопривредно газдинство (породично газдинство), према *Анкети о структури пољопривредних газдинстава*, јесте „свака породична или друга заједница лица која заједно станују и заједнички троше своје приходе за подмиривање основних животних потреба (укључујући самачко домаћинство), чији се чланови (један или више) баве пољопривредном производњом, било као примарном било као секундарном активношћу, која има јединствено управљање, заједнички користи средства за производњу (земљиште, машине, објекте) и рад својих чланова, чији је носилац физичко лице и при томе:

- ❖ обрађује – користи 50 и више ари пољопривредног земљишта на којем обавља пољопривредну производњу, без обзира на то да ли је та производња намењена тржишту или не, или
- ❖ обрађује – користи мање од 50 ари пољопривредног земљишта, али обавља интензивну ратарску, воћарску, виноградарску, повртарску производњу и производњу цвећа (укључујући производњу под стакленицима и пластеницима), производњу печурака и сточарску производњу, односно обавља пољопривредну производњу која је намењена тржишту, или
- ❖ гаји најмање: – два грла говеда, или – једно грло говеда и два грла ситне стоке (свиња, коза, оваца – заједно), или – пет грла оваца или пет грла коза, или – три грла свиња, или – четири грла ситне стоке (свиња, коза, оваца – заједно), или – 50 комада живине, или – 20 пчелињих друштава.”

У општини Темерин по подацима *Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018.* регистровано је 1.367 пољопривредно газдинство, од чега је 1.349 ППГ или 98,7%.

У 2021. години на подручју општине Темерин, према подацима Управе за аграрна плаћања (Портал отворених података Републике Србије), регистровано је 1.570 породичних пољопривредних газдинства од чега је 1.430 газдинства у активном статусу. Подаци УАП-а су реалнији зато што обухватају газдинства која су тржишно оријентисана и баве се озбиљније пољопривредном производњом.

На основу података из *Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018.* приказани су подаци за ППГ према: површини коришћеног пољопривредног земљишта, економској величини, радној снази, старосној и образовној структури. *Коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ) на ППГ* (КПЗ чине: пољопривредно земљиште на окућници, оранице и баште (укључујући угаре), вишегодишњи засади, ливаде и пашњаци – по методолошком упутству *Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018.*). У Темерину се у власништву ППГ налази 10.316 ха, односно 71,2% укупне површине КПЗ на подручју општине, што је нешто ниже у односу на ниво Србије (83,9%). У општини Темерин просечна КПЗ по ППГ је 6,9 ха, што је више у односу на просек на нивоу Републике, али је и даље присутан проблем уситњености поседа (Табела 10).

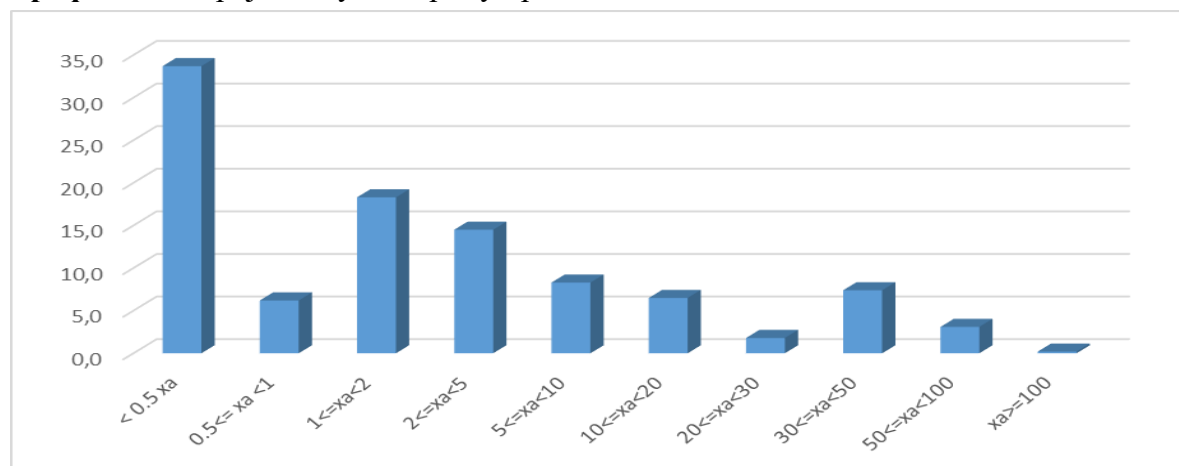
Табела 10. Просечно КПЗ по ППГ у Србији и општини Темерин, у 2018. години

Опис	КПЗ, ха	Број ППГ	Просечно КПЗ по ППГ, ха
Република Србија (без КиМ)	2.916.125	562.895	5,2
Општина Темерин	10.316	1.349	7,6

Извор: *Анкете о структури пољопривредних газдинстава*, РЗС, електронска база података, 2018.

Највећи број ППГ са подручја општине користи пољопривредно земљиште величине мање од 0,5 ха (*Анкета о структури пољопривредних газдинстава 2018*) односно 33,7% од укупног броја ППГ (Графикон 1).

Графикон 4. Број ППГ у Темерину према величини КПЗ, током 2018. године

Извор: *Анкете о структури пољопривредних газдинстава*, РЗС, електронска база података, 2018.

На подручју општине Темерин 72,7% ППГ има посед до 5 ха, што је приближно са стањем на нивоу Републике где 71,8% газдинстава има посед до 5 ха.

Радна снага на газдинству. Укупно ангажована радна снага у сектору ППГ је 3.002 лица² (*Анкете о структури пољопривредних газдинстава 2018*). Структура укупно ангажоване радне снаге на газдинству је следећа:

² Како РЗС не располаже с подацима за све показатеље за ППГ, а да на нивоу општине Темерин ППГ чине 98,7% укупног броја ППГ, код неких показатеља су приказани подаци за укупан број ППГ.

- Носиоца газдинстава – 1.349 лица (44,9%);
- Чланова газдинства – 1.279 лица (42,6%);
- Стално запослени у породичним пољопривредним газдинствима – 2 лица (0,07%);
- Стално запослени код правних лица и предузетника – 372 лица (12,4%).

Полна структура на газдинствима. Највећи број носиоца газдинстава су мушкарци – 75,8% од укупног броја носиоца газдинстава. Од чланова газдинстава, ако се анализира полна структура веће је учешће мушкараца 55,3%.

Старосна структура на газдинствима. На подручју општине Темерин у структури менаџера (управника) ПГ највеће је учешће управника старости доби 55–64 године (33,2%) и старости 65 и више година (28,5%), док нису регистрована газдинства чију управници имају мање од 25 година. Оваква старосна структура је повољнија у односу на ниво Републике (где је учешће управника старости 65 и више година 39,1%).

Образовна структура на газдинствима. Образовна структура менаџера на нивоу општине није повољна (практично искуство има 85,2% менаџера, основну школу 12,6%, вишу обуку 2,2%), али је повољнија у односу на ниво Републике (где практично искуство има 95,3%, основну школу 3,4%, док вишу обуку има 1,3% управника).

3.2. Предузећа и земљорадничке задруге

Број предузећа, земљорадничких задруга и пољопривредних газдинстава (скр. ПГ) са статусом правног лица у општини Темерин, који су у активном статусу и уписани у *Регистар пољопривредних газдинстава*³ износи 24 (2021), што је за 5 субјеката више него у 2019. години, чиме је остварен раст од 26%. У посматраном периоду повећан је број предузећа (са 14 на 18) и земљорадничких задруга (са 3 на 4), док је број пољопривредних газдинстава са статусом правног лица остао непромењен (Табела 11).

Табела 11. Предузећа, задруге и пољопривредна газдинства са статусом правног лица уписана у *Регистар пољопривредних газдинстава*, активан статус 2019–2021. године (број)

Регион, област, ЈЛС	Године		
	2019.	2020.	2021.
АП Војводина, укупно	1.350	1.420	1.494
– Предузећа	1.114	1.163	1.226
– Земљорадничке задруге	180	193	202
– ПГ са статусом правног лица	56	64	66
Јужнобачка област, укупно	346	364	397
– Предузећа	295	308	334
– Земљорадничке задруге	43	46	52
– ПГ са статусом правног лица	8	10	11
Општина Темерин, укупно	19	20	24
– Предузећа	14	15	18
– Земљорадничке задруге	3	3	4
– ПГ са статусом правног лица	2	2	2

Извор: Управа за аграрна плаћања, Портал отворених података,

<https://data.gov.rs/sr/datasets/rpg-broj-svikh-registrovanikh-poljoprivrednikh-gazdinstava-aktivna-gazdinstva/>

³Иако је упис пољопривредних произвођача у *Регистар пољопривредних газдинстава*, који води Управа за аграрна плаћања Републике Србије, добровољан, бесплатан и није везан за рок, само регистровани произвођачи у овом *Регистру* могу користити средства намењена за премије, субвенције и кредитирање, која се исплаћују из буџетских средстава.

На основу података Републичког завода за статистику (*Анкета о структури пољопривредних газдинстава*) 2018. године у општини Темерин евидентирано је 15 правних лица у сектору пољопривреде (1,1% укупног броја пољопривредних газдинстава) која су располагала са 4.160 ха коришћеног пољопривредног земљишта (скр. КПЗ) или близу трећине (29%) укупних површина КПЗ у општини (Табела 12). У поређењу са вишим територијалним нивоима (Р. Србија, АП Војводина и Јужнобачка област), општина Темерин има више учешће правних лица у укупном броју пољопривредних газдинстава, као и проценат КПЗ која користе правна лица (Табела 12). Највећим процентом КПЗ правних лица (96%) располажу правна лица у категорији са 100 и више хектара земљишта, а оваква структура земљишних поседа у складу је са просеком Републике, АП Војводине и Јужнобачке области. У односу на податке *Пописа пољопривреде* из 2012. године, број пољопривредних газдинстава у статусу правног лица у општини Темерин у 2018. години није се променио, а незнатно је промењена површина коришћеног пољопривредног земљишта, којима располажу ови субјекти и њихово учешће у укупним земљишним фондovima општине (Табела 12).

Табела 12. Број правних лица и коришћено пољопривредно земљиште (скр. КПЗ), 2012–2018.

Опис	Република Србија	АП Војводина	Јужнобачка област	Општина Темерин
2012.				
Правна лица, број	1.933	1.018	232	15
Учешће правних лица у укупном броју ПГ (%)	0,3	0,7	0,8	0,9
КПЗ правних лица, у ха	606.574	426.461	66.374	3.936
Учешће КПЗ правних лица у укупном КПЗ (%)	17,6	26,5	23,1	27,0
2018.				
Правна лица, број	1.373	778	151	15
Учешће правних лица у укупном броју ПГ (%)	0,2	0,6	0,6	1,1
КПЗ правних лица, у ха	557.866	404.756	64.228	4.160
Учешће КПЗ правних лица у укупном КПЗ (%)	16,0	25,7	23,5	28,7

Извор: *Попис пољопривреде, 2012.* и *Анкета о структури пољопривредних газдинстава, РЗС, 2018,* база података, <https://data.stat.gov.rs/>

На основу интервјуа са члановима Радне групе за израду Плана развоја општине Темерин за период 2022–2030. године, у општини Темерин издвајају се следећа правна лица у сектору пољопривреде, значајна за локалну заједницу, било по броју запослених радника, величини капацитета или обиму производње и/или трговине:

- ✓ „Петефи” д.о.о. Темерин. Предузеће се бави ратарском производњом и поседује фарму свиња (<https://www.almex.rs/index.php/petefidootemerin.html>);
- ✓ „7.јули”, д.о.о. Сириг. Предузеће се бави ратарством, а 2015. године закључен је уговор између Агенције за приватизацију и грађевинског предузећа „Градитељ НС” д.о.о. Нови Сад о продаји капитала овог предузећа;
- ✓ Пољопривредно добро „Камендин” а.д., Сириг. Предузеће успешно развија производњу у области ратарства, сточарства, као и производње, прераде и продаје свежег меса и прерађевина;
- ✓ „Алба аграр” д.о.о. Темерин (област ратарске производње, трговине ратарским културама, услуге у пољопривреди);

- ✓ „Агродинамика” д.о.о. Сириг (област ратарске производње);
- ✓ „Мистрал комерц” д.о.о. Темерин (фарма кока носилџа).
- ✓ „Темерин аграр” д.о.о. Темерин (фарма свиња). Фирма је у власништву аустријског ходинга „Gerlinger”, а против овог предузећа, због загађења, грађани окупљени око „Еколошке иницијативе Темерин” протестују од 2018. године;
- ✓ МР1 АГРАР д.о.о. Бачки Јарак (ратарство).

Иако је у Агенцији за привредне регистре у 2021. години уписано 14 земљорадничких задруга у активном статусу са седиштем у општини Темерин, на основу интервјуа са члановима Радне групе за економски развој, 2 задруге се издвајају по значају за локалну заједницу по обиму производње и сарадње са кооперантима:

- ОЗЗ „Жуњи Силак” Темерин.
- ОЗЗ „Фехер и син” Темерин.

Обе задруге успешно послују у области производње, откупа и продаје житарица и индустријског биља, остварују сарадњу са великим број коопераната и поседују потребну опрему и механизацију за успешан рад (Стратегија развоја привреде, пољопривреде и руралног развоја општине Темерин за период 2018–2023. године са Акционим планом за имплементацију, јул 2018. година). С обзиром да је ратарство доминантна производња у општини Темерин, највећи број задруга послује у овом сектору и задружно организовање се може оценити као добро развијено. С друге стране, у сектору сточарства, воћарства и виноградарства задругарство није развијено, а развој задруга могао би се очекивати тек са покретањем ових производњи код пољопривредних произвођача. Задруге представљају начин јачања тржишне и конкурентске позиције пољопривредних произвођача и веома је важно на локалном нивоу подизати свест код пољопривредних произвођача о значају задружног организовања и промовисати користи задружног повезивања.

3.3. Предузетници

У 2021. години свега 5 предузетника у сектору пољопривредне производње у општини Темерин уписано је у *Регистар пољопривредних газдинстава* и овај број се није мењао од 2019. године (Табела 13).

Табела 13. Број предузетника уписаних у *Регистар* Агенције за привредне регистре и *Регистар пољопривредних газдинстава*, 2019–2021. године

Опис	2019.	2020.	2021.
	Предузетници, активни, укупно сви сектори делатности, уписани у Регистар Агенције за привредне регистре		
АП Војводина	64.822	66.243	67.680
Јужнобачка област	27.150	27.601	28.073
Општина Темерин	1.091	1.165	1.231
Опис	Предузетници у сектору пољопривреде, уписани у Регистар пољопривредних газдинстава, у активном статусу		
АП Војводина	109	138	184
Јужнобачка област	40	52	66
Општина Темерин	5	5	5

Извор: Агенција за привредне регистре, мапе, <https://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodsticaja/>

Управа за аграрна плаћања, Портал отворених података,

<https://data.gov.rs/sr/datasets/rpg-broj-svikh-registrovanikh-poljoprivrednikh-gazdinstava-aktivna-gazdinstva/>

Предузетници у сектору пољопривредне производње у општини Темерин, који су у активном статусу и уписани у *Регистар пољопривредних газдинстава* чине изузетно мали проценат укупног броја предузетника у активном статусу у свим секторима делатности, који су регистровани у Агенцији за привредне регистре (Табела 13). Ово је у складу и са вишим територијалним нивоима поређења, а објашњава се, како чињеницом да се мали број предузетника бави пољопривредном производњом, тако и чињеницом да се произвођачи који се баве пољопривредном производњом доминантно региструју као породична пољопривредна газдинства. На основу података Републичког завода за статистику (*Анкета о структури пољопривредних газдинстава*) 2018. године у општини Темерин евидентирано је 3 предузетника у сектору пољопривреде (0,2% укупног броја пољопривредних газдинстава), која су располагала са 3 ха пољопривредног земљишта или са свега 0,02% коришћеног пољопривредног земљишта у општини (Табела 14). Оваква поседовна структура у складу је са просеком Републике, Покрајине и Јужнобачке области.

Табела 14. Број предузетника и коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ), у 2018. години

Опис	Република Србија	АП Војводина	Јужнобачка област	Општина Темерин
Предузетници, број	272	103	28	3
Учешће предузетника у укупном броју ПГ (у %)	0,0	0,1	0,1	0,2
КПЗ предузетника, у ха	1.903	1.182	212	3
Учешће КПЗ предузетника у укупном КПЗ (у %)	0,1	0,1	0,1	0,0

Извор: *Анкета о структури пољопривредних газдинстава*, РЗС, 2018, база података, <https://data.stat.gov.rs/>

4. Удружења пољопривредних произвођача

У Агенцији за привредне регистре Републике Србије (<https://www.apr.gov.rs>) евидентирају се само четири удружења у сектору пољопривреде, од којих су два пчеларска удружења:

- ✓ Удружење пчелара „Сигети Шандор” (SZIGETI SÁNDOR), Темерин (окупља око 50-так чланца);
- ✓ Удружење пчелара „Еко пчелар” Бачки Јарак;
- ✓ „Друштво пријатеља баште” Темерин (остварује циљеве у области пољопривреде, екологије, неговања старих народних обичаја, кулинарства и окупља пољопривреднике различитих интересовања и занимања, од ратара, повртара, цвећара и слично);
- ✓ Удружење виноградара и винара, Темерин.

На основу интервјуа са члановима Радне групе за економски развој, може се закључити да су тренутно у општини активна само три удружења.

- ✓ Удружење пчелара „Сигети Шандор”/SZIGETI SÁNDOR, Темерин;
- ✓ Удружење пчелара „Еко пчелар” Бачки Јарак и
- ✓ удружење „Друштво пријатеља баште” Темерин.

Ова удружења, заједно са Туристичком организацијом општине Темерин, учествују у организовању различитих манифестација, туристичких тура, промоцији својих производа и свеукупне понуде општине. Генерално, осим сектора пчеларства, удруживање није развијено код пољопривредника општине Темерин и у овом сегменту

би се требало даље радити, посебно на промоцији удруживања, уз подршку Општинске управе општине Темерин.

5. Пољопривредна механизација и складишни капацитети

Према Попису пољопривреде 2012. године на територији општине Темерин забележено је 105 једноосовинских трактора у власништву, од којих је 95 трактора старијих од 10 година, а 94 коришћених у 2011/12. години. У односу на Јужнобачку област, удео трактора Темерина чини 6,01%. Учешће у укупном броју трактора на територији региона Војводине је 0,99%, а у односу на Републику Србију је 0,06%.

Забележен број двоосовинских трактора у Темерину у 2012. години је 953, од тог броја 88,56% су старији од 10 година (844 трактора). Учешће у односу на Јужнобачку област је 4,35%, у односу на регион Војводине је 0,88%, а у односу на Србију 0,23%. Број комбајна у 2012. години у општини Темерин износи 94, од којих је 79 комбајна старије од 10 година, а њих 89 су коришћени у 2011/12. години. Учешће комбајна у Јужнобачкој области износи 4,3%, у односу на регион Војводине је 0,88%, а у односу на Србију је 0,3%. Забележено је 154 берача кукуруза, што чине 4,86% берача на територији Јужнобачке области. У припреми земљишта коришћено је 705 плугова, што чини 4,09% од укупног броја плугова на територији Јужнобачког округа. У употреби је било 197 тањирача (3,79% у Јужнобачкој области). Забележено је 154 дрљача, 482 сетвоспремача и 35 ротофреза (са 1,93%, 4,89% и 5,99% у Јужнобачкој области, респективно за све три прикљичне машине). Тако је забележено да има 400 растурача стајњака (54,87% од укупног броја коришћених растурача на територији Јужнобачке области). У употреби је 37 сејалица и 307 прскалица (0,52% и 3,26% у укупном броју сејалица и прскалица Јужнобачке области, респективно за обе машине). Коришћене су 433 приколице и оне чине 1,98% укупног броја прскалица Јужнобачке области. Забележено је 930 коришћених косилица и 107 растурача стајњака у 2012. години. На 246 пољопривредних газдинстава налази се 296 објеката у којима су смештена говеда са 4.677 места, од којих је коришћено 46,53% у 2011/12. години. Овај број објеката чини 4,58% од укупног броја који је забележен на територији Јужнобачке области. На 1.072 пољопривредна газдинства налази се 1.947 објеката у којима су смештене свиње, који поседују капацитет од 42.092 места, од којих је у 2011/12. години коришћено 73,39%. Од укупног броја у Јужнобачкој области, на територији Темерина смештено је 5,12% смештајних капацитета. Забележено је 682 пољопривредна газдинства са 738 објеката за смештај кокошака носилца, са капацитетом од 132.470 места, са 108.981 места коришћених у 2011/12. години. Када су у питању објекти за смештај остале стоке, забележено је 284 објекта на 241 пољопривредном газдинству. Укупан капацитет износио је 14.328 места, од којих је коришћено 13.280 у 2011/12. години.

Капацитет кошева за кукуруз износио је 48 487 m³ од којих је у 2012/2012. години искоришћено 23 466 m³ (54,27%). На 169 пољопривредних газдинстава смештено је 201 амбара капацитета 8 978 m³ од којег је искоришћено 4 679 m³. (Табела 5)

Смештајни капацитети силоса на територији Темерина износе 18.901 тона, од којих је у 2011/12. години искоришћено 14.633 тона (77,42%). Силоси су смештени на 8 пољопривредних газдинстава, а њихов број је 22. Њихово учешће у укупном броју силоса на територији Јужнобачке области износи 5,43%. На територији Темерина налази се 4 пољопривредна газдинства, на којима је смештено 4 сушаре капацитета 695 m³, од којих је у 2011/12. години искоришћено 408 m³. Објекти за силажу смештени су на 10 пољопривредних газдинстава и има их 16. Њихов капацитет износи 13.741 m³, од којих је искоришћено 12.481 m³. На територији Темерина налази се 404 пољопривредна газдинства, на којима је смештено 526 објеката за смештај пољопривредних машина и

опреме, капацитета 51.802 m³, од којих је у 2011/12. години искоришћен 53.417 m³. Хладњаче су смештене на 4 пољопривредна газдинства и има их 4. Њихов капацитет износи 3.281 m³, од којих је искоришћено 3.481 m³. У општини Темерина постоји једно пољопривредно газдинство са једним стаклеником капацитета 19 m³, од којег је у 2012/12. години коришћено 10 m³. Постоји 128 пластеника на 56 пољопривредна газдинства, капацитета 40.811 m³. Од овог капацитета искоришћено је 39.815 m³.

6. Трансфер знања у пољопривреди

Пољопривредни произвођачи у општини Темерин имају могућност коришћења услуга развијене мреже образовно научних институција које се налазе у општини Темерин или њеној близини, као што су:

- ✓ Пољопривредно стручна служба Пољопривредна станица „Нови Сад” д.о.о.;
- ✓ Научни институт за репродукцију и вештачко осемењавање домаћих животиња „Темерин” (<http://www.nirvot.org.rs/>). Овај Институту саставу је Пољопривредног факултета Универзитета Нови Сад и оријентисан је ка унапређењу репродукције и генетске основе у говедарству, као и ка комерцијалној подршци пољопривредницима у управљању целокупном фармом и процесима селекције, генетике, смештаја, муже и исхране стоке (Александар Видић, Научни институт за репродукцију и вештачко осемењавање домаћих животиња „Темерин”, *Интервју*, 14. 10. 2021);
- ✓ Пољопривредни факултет Универзитета Нови Сад;
- ✓ Институт за ратарство и повртарство, Нови Сад;
- ✓ Пољопривредна школа са домом ученика Футог, која пружа средње образовање са оспособљавањем кадрова из области пољопривреде, ветерине и хортикултуре.

Ипак, најзначајнија институција за трансфер знања и информација у сектору пољопривреде јесте пољопривредно стручна служба „Пољопривредна станица Нови Сад” д.о.о., која у Темерину организује различите информативно-образовне радионице и зимске школе у сарадњи са задругама (ОЗЗ „Жуњи Силак” Темерин и ОЗЗ „Кондор” Сириг) или економски снажнијим пољопривредним произвођачима (Татомир Срђанов, Пољопривредна станица Нови Сад, *Интервју*, 14. 10. 2021).

Већа и шира улога Општине у сегменту трансфера знања и информација и јачање капацитета Општинске управе у одељењима за пружање подршке препозната је и у стратешком документу *Стратегија развоја општине Темерин 2016–2020. године*, где се наглашава да би „локалне самоуправе требало да буду спремне да пруже подршку пољопривредним произвођачима у попуњавању апликација/документације, изради пословних планова, пружању додатних информација, приступу финансијским институцијама са повољним кредитним линијама и организацији радионица на одређене теме” (*Стратегија развоја општине Темерин 2016-2020. године*).

7. Развијеност руралне економије кроз диверсификацију активности чланова пољопривредних газдинстава

7.1. Анализа развијености руралне економије

У привредном животу општине Темерин најзначајније место припада трговинским предузећима која чине више од 40% регистрованих привредних субјеката, затим следи индустрија, која чини нешто више од 30% регистрованих привредних субјекта, следе

предузећа из области саобраћаја итерцијарних делатности.⁴ Према подацима Агенције за привредне регистре (АПР) укупан број активних привредних друштава на територији општине на дан 31. 12. 2017. године је 360, што чини 0,3% укупно активних привредних друштава у Републици Србији, односно 1,1% укупно активних привредних друштава у АП Војводини, тј. 2,5% активних привредних друштава у Јужнобачкој области.⁵

Као два најзначајнија велика предузећа се издвајају ФКЛ *Темерин* (фабрика котрљајућих лежаја за пољопривреду и пољопривредне машине) и ДТД *Рибарство*, док мала предузећа заузимају значајније место у привредн од предузећа средње величине. Од 14 предузећа средње величине најбољи резултати остварују се у фирмама *Мистрал Комерц* д.о.о. које се бави производњом готове хране за домаће животиње и ДТД *Рибарство* у Бачком Јарку које се бави производњом слатководне рибе.⁶

Тржиште рада. У 2019. години у општини Темерин било је укупно запослено 9.426 лица, што представља 1,63 % укупног броја запослених у АП Војводини. Учешће запослених старости од 15 до 29 година у укупној запослености је 16,5 %, што је нешто изнад нивоа Републике Србије, где износи 15,5 % и у нивоу је АП Војводине где износи 16,2%. У 2019. години број запослених на 1.000 становника износи 341 лица, што је нешто изнад Републичког просека, где износи 313 лица. У 2019. години регистровано је укупно 1.411 незапослених лица⁷.

Образовна структура становништва је неповољна, што показују следећи подаци⁸: без школе је 523 лица или 2,18% становништва; непотпуно основно образовање има 1.996 становника или 8,34%; основно образовање има 4.910 (20,52%); средње образовање има 13.974 (58,41%); док више образовање има 1.007 лица или 4,21%, високо образовање има 1.475 (6,17%) становништва. Неповољна образовна структура може неповољно да утиче на привредни потенцијал развоја општине.

Саобраћајна инфраструктура. На бази доступних података, развијеност друмске саобраћајне путне мреже оцењује се као релативно добра, што се поткрепљује следећим подацима: од укупно 53,235 км путева на територији општине, према подацима РЗС савременим коловозом су покривени сви друмски путни правци; од тога државни пут I реда у општини не постоји; државни пут II реда у дужини од 37,535 км и локални општински путеви који су са савременим коловозом у дужини од 15,7 км⁹.

Канализациона мрежа. Општина у овом тренутку има изграђену канализациону мрежу са главним колекторским правцима, која не задовољава у целости потребе становника. У плану је даља изградња канализационе мреже и уређаја за пречишћавање отпадних вода, за шта је припремљена комплетна пројектна документација. Постојећи пречишћивач отпадних вода за 2.400 еквивалент становника по капацитету је при крају попуњености (број прикључака се не може даље повећати), а број прикључака у односу на дужину изграђене канализационе мреже је изузетно низак.¹⁰

⁴ Подаци Општинске управе Темерин, октобар 2021 године.

⁵ *Стратегија привреде општине Темерин за период 2018–2023 године*, Општинска управа Темерина. web.link: <https://temerin.rs/opstina-temerin/privreda/privreda-dokumenta/> (приступ на дан: 20. 10. 2021), стр. 25.

⁶ Исто.

⁷ *Општине и региони у Републици Србији 2020*, РЗС, 2020, стр. 156 и 176.

⁸ Исто, стр. 92.

⁹ *Општине и региони у Републици Србији 2020*, РЗС, 2020, стр.288.

¹⁰ *Стратегија развоја привреде, пољопривреде и руралног развоја општине Темерин за период 2018–2023*, Општинска управа Темерина, стр. 64.

7.2. Диверсификација руралне економије кроз додатне економске активности пољопривредних газдинстава

На основу података *Пописа пољопривреде* из 2012. године, у општини Темерин, ниво насеља од 1.774 укупног броја газдинстава, тек 89 је обављало другу профитабилну активност (која није пољопривредна) или 5,016%, при чему је број газдинстава са учешћем ових прихода у укупним приходима 50 и више % је тек 7, што чини 0,39% од укупног броја пољопривредних газдинстава. На основу овог оцена је да је њихов број занемарљив. Овакав податак и данас (2021) потврђују органи Општинске управе.

7.2.1. Прерада пољопривредних производа

Подаци *Пописа пољопривреде 2012. године* показују да се прерадом пољопривредних производа на територији општине Темерин бави укупно 62 пољопривредних газдинстава, од чега:¹¹

- **Прерадом меса** бави се 12 газдинстава. Највећи број је регистрован у насељу Темерин 5 газдинстава и Сириг 4, док је у Бачком Јарку број знатно мањи па статистички није исказиван.
- **Прерадом млека** бави се укупно 34 газдинства. Највећи број је регистрован у Темерину 30 газдинстава, док је у осталим насељима број миноран.
- **Прерадом воћа и поврћа** бави се укупно 21 газдинство. Највећи број је регистрован у Темерину 13 и у насељу Сириг 7.
- **Прерадом других пољопривредних производа** на територији општине Темерин се бави мање од 5 газдинстава, тако да статистички није обухватан у *Попису пољопривреде 2012 године*.

7.2.2. Развијеност руралног туризма и могућности унапређења постојећег стања у области туризма у општини Темерин

Рурални туризам. Анализа стања у области руралног туризма и његовим појавним облицима у Републици Србији је до сада анализирана у више планских и стратешких докумената (нпр. *Мастер план одрживог развоја руралног туризма у Републици Србији 2011. године*, *Стратегија развоја туризма 2016–2025. године*, итд.). У овим документима и усвојеним програмима (нпр. документ *ИПАРД II Програм у Републици Србији 2014–2020. године*, *Службени гласник РС*, број 30/2016) уочава се велики значај и улога која се даје туризму за укупан привредни развој, као и за развој руралних подручја.

На основу података *Пописа пољопривреде 2012. године* на територији општине Темерин није било породичних пољопривредних газдинстава која су се бавила руралним туризмом, тј. било их је мање од 5, тако да статистички нису били обухваћени. Данас (2021), на основу података Туристичке организације Темерин, постоји неколико објеката који се баве овим видом туризма. Реч је о смештајним капацитетима на слашима:

- „Буцин салаш”
- „Био салаш” карактеристичан по томе што промовише органску храну и органски начин живота
- „Антеро салаш”
- „Винудо салаш” познат као вински салаш.

¹¹ *Попис пољопривреде 2012 године*, РЗС, web. link: http://popispoljoprivrede.stat.rs/?page_id=6221 (на дан 10. 10. 2021)

7.2.3. Остали видови других профитабилних активности пољопривредних газдинстава: народна радиност и стари занати, активности у шумарству и обрада дрвета, узгој рибе за продају

Народна радиност – У *Попису пољопривреде 2012. године* нема регистрованих породичних газдинстава која се баве народном радиношћу. Међутим, према подацима Општинске управе, данас (2021) у општини постоји већи број удружења која се баве народном радиношћу. Најпознатија су: Секција за ручне радове „Болдог Гизела” Темерин; Клуб љубитеља ручних радова Прве месне заједнице Темерин; Удружење жена „Ђурђевак” Темерин; Удружење жена „Мајчино крило” Темерин; Актив жена МЗ Бачки Јарак; Удружење „Сложне сестре” Сириг. Удружења жена су активна у хуманитарном раду, изради ручних радова, изради традиционалних јела и своје учешће узимају у бројним манифестацијама, изложбама које организује општина Темерин, школе, ТО општине Темерин и сл.

Активности у шумарству и обрада дрвета. На основу података *Пописа пољопривреде 2012. године* (ниво насеља) на територији општине Темерин:

- **Активностима обраде дрвета** није било регистрованих газдинстава која се баве овом активношћу. Данас (2021) у овој области позната је само једна породична фирма „Градина Систем” д.о.о. Темерин, која се бави производњом дрвене амбалаже (дрвених гајбица, дрвених патоса, дрвених елемената и дрвених палета). Фирма поседује „FSC” сертификат.
- **Активностима у шумарству** Такође, нема регистрованих газдинстава која се баве овом активношћу.

Узгој рибе за продају. У *Попису пољопривреде 2012. године*, нема регистрованих породичних пољопривредних газдинстава која се баве овом делатношћу. Међутим, тренутно има неколико комерцијалних рибњака. Сви су мале површине (око 100 м²) али званичан податак о њиховој величини, врсти рибе која се узгаја и другим подацима не постоји.

Стари занати. У *Попису пољопривреде 2012. године*, на територији општине Темерин нема ни један регистрован субјект који би се бави старим занатима, а ове податке и данас (2021) потврђују органи ОУ.

8. Мере подршке ЈЛС у сектору пољопривреде и руралног развоја

На основу члана 13. Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју (*Службени гласник РС*, бр. 10/13, 142/14, 103/15 и 101/16), аутономним покрајинама и ЈЛС дато је право да утврђују мере подршке за спровођење пољопривредне политике за своје подручје. Средства за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја морају бити обезбеђена у буџету Аутономне покрајине и ЈЛС.

На подручју општине Темерин су одлични агроколошки услови за биљну и сточарску производњу, па се може констатовати да су ова два вида производње са правом приоритетна за финансирање у тренутном буџету. Приходи од закупа улажу се у одржавање атарских путева и опремање противградне станице. **Организациони аспект спровођења мера подршке пољопривреде и руралног развоја на територији општине Темерин:** У општини Темерин постоји Одељење за пољопривреду и инвестиције, које се бави питањима пољопривреде и руралног развоја. Такође, Општина комуницира са пољопривредним произвођачима посредством интернет странице, медија, телефона, презентација, семинара, али и произвођачи међусобно доприносе даљем ширењу информација. У општини Темерин постоји евиденција

пољопривредних произвођача. Наведена евиденција би се додатно могла унапредити тако да обухвати све пољопривредне произвођаче на територији ЈЛС са основним подацима о производњи и електронским адресама и бројевима мобилних телефона. Даљим унапређењем већ постојеће базе података обезбедила би се ефикасна комуникација путем циркуларне електронске поште и/или СМС порука.